

різноманітні медіапродукти, наприклад, підготувати фото/ відеорепортаж, присвячений одному із музеїв Сумського регіону; здійснити підбірку сайтів віртуальних екскурсій й турів, зокрема, під назвою «Глухівщина туристична» або створити власний рекламний туристичний буклет; підготувати відеопрезентацію, присвячену маловідомим або дискусійним сюжетам з регіональної історії тощо.

Отже, враховуючи дидактичний потенціал медіазасобів для підвищення ефективності історичної освіти, важливо використовувати його як в окремих навчальних дисциплінах, так і в системі професійної підготовки майбутніх учителів історії в цілому.

Література:

1. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні
<https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukraini-nova-redaktsiya/>
2. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя / В. Іванов, О. Волошенюк, О. Мокрогуз (ред.). Київ: Центр вільної преси, 2016. 201 с.

Галина ГРУЦЬ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ОСНОВИ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна українська освіта переживає складний і суперечливий період. Це зумовлено, по-перше, втратою стабільного соціального ідеалу, а по-друге, зміною цінностей освіти, усвідомленням її поліпарадигмальності. Перехід від знаннево-орієнтованої, сциєнтистської (лат. scientia – знання, наука; сциєнтизм – абсолютизація ролі науки у складі світоглядних надбань) парадигми освіти до ціннісно-смиислової вимагає від людини розвитку здатності функціонувати в постійно мінливому процесі, підвищувати рівень готовності до соціального вибору, розвитку професійної мобільності в ситуаціях соціальної та професійної невизначеності. Перехід від репродуктивного засвоєння знань до продуктивного передбачає генерування власних думок у контексті засвоєних знань, а отже, щоденної наполегливої праці над собою, яка

вимагає неабиякої напруги, вольових зусиль, терпіння, зосередженості, пізнавальної активності.

Отож, ситуація, що склалася в освіті, змушує всіх суб'єктів освітнього процесу переоцінити ціннісно-сміслові орієнтири освітньої діяльності та індивідуальної траєкторії особистісно-професійного розвитку. Освіта нині покликана допомогти людині усвідомити критерії, на основі яких вона будуватиме власну поведінку і визначатиме свій життєвий шлях. Адже людина – це безкомпромісний вимір усього на землі. Морально-духовна зрілість особистості, сформованість її ціннісних орієнтирів є запорукою успішності її діяльності на благо своє й усього суспільства. Позаяк те, наскільки людина усвідомила свої інтереси, потреби, цінності й можливості, обумовлює розширення і розвиток ціннісно-сміислової сфери, розвиває здатність і впевненість у продуктивності своїх дій. Адже «сєнс саме в цьому і полягає, щоб його знайти, а не приписати або винайти» [6; с. 18]. З одного боку, сєнс об'єктивний (ми його знаходимо у зовнішньому середовищі, за межами свого я), з іншого боку, він суб'єктивний (оскільки стосується кожної конкретної людини). З огляду на це, виникає проблема – конфлікт між тим, що є, і тим, що повинно бути. Визнання двох форм буття – можливого й дійсного – визначає й розвиває міру людського потенціалу, створює можливості для самореалізації і самовираження. Таким чином, роль освіти полягає в тому, щоб визначити і розвинути міру людського потенціалу, а істинне призначення людини – у пізнанні власної природи. Усвідомлення особистістю власних нових цінностей в контексті унікальності та неповторності свого існування визначає індивідуальну траєкторію особистісного розвитку «і тоді людина йде тією дорогою, хвалить її, не ухиляється від неї, легше проходить її та знає, чого хоче» [3, с. 32].

Варто зазначити, що одним із принципово важливих і конструктивних завдань сучасної освіти є формування нового, глобального типу свідомості – ноосферної (грец. *noos* – розум і *sfera* – куля; ноосфера – оболонка земної кулі, де відбувається взаємодія природи і людства). Антропогенна, техногенна діяльність руйнує біосферу. Натомість необхідно переорієнтувати вектор суспільної свідомості, аби сформувати такий світогляд, таке світорозуміння, такий світолад, для якого чоловою цінністю стало б досягнення гармонійного співіснування природи і соціуму. Щоб досягнути цієї мети, варто передовсім трансформувати систему освіти. У цьому сенсі слухними є думки І. М. Карпенка: «Реалізація ідеалу ноосфери потребує нового підходу до сутності сучасного виховання, загальна мета якого – формування в людини потреби та здатності до

постійного катарсису в усіх проявах життєдіяльності. Катарсис є синтетичним, багатостороннім явищем, що містить фізіологічні, психологічні, моральні, інтелектуальні чинники, а тому здійснює цілісний вплив на цілісний світ людини... Занепад духовної культури суспільства або особи – це результат розбалансування катарсисного механізму» [2, с. 50]

В умовах сучасного технологічного прориву необхідно, щоб освіта стала випереджувальною, орієнтованою на перспективні завдання, а якість і рівень освіченості визначалися не тільки отриманими знаннями, але й здатністю і потребою особистості в постійній самоосвіті, саморозвитку, самовдосконаленні, у наближенні до життя за законами ноосфери, а отже, за постулатами народної мудрості щодо бережливого ставлення до довкілля, очищення від гріховності, каяття за помилки. Формування нового типу людей, які володіють ноосферною свідомістю, конструктивним і творчим мисленням, здатністю до самоактуалізації, самомотивації, самореалізації, самовдосконалення, самонавчання, самформування – необхідний перелік вимог до сучасного фахівця. Тому на зміну провідного гасла при побудові й розвитку освітніх систем «Освіта для життя» прийшло гасло «Освіта впродовж усього життя», що дозволяє швидко переорієнтовуватися на суміжні галузі професійної діяльності в умовах професійної та соціальної невизначеності, при цьому неухабно розвиваючи власну духовність.

Навчити людину жити в надзвичайно мінливому потоці інформації, забезпечити умови набуття широкої базової освіти, що дозволяє ставити й розв'язувати завдання самоосвіти і самореалізації особистості, дбати про духовний розвиток – це головні цілі сучасної освітньої галузі. Таким чином, щоб з'явилися реальні інструменти формування ціннісно-сміслової сфери (світогляду, ціннісних орієнтирів, механізмів самовизначення), «ціннісно-сміслових компетенцій» (А. В. Хуторський), які обумовлюють розвиток здатності до продуктивності, безперервного навчання протягом усього життя, необхідне усвідомлене проектування своєї професійної діяльності і способів саморозвитку, самовдосконалення. Усвідомлення власних цінностей і смислів пов'язане саме з «усвідомленням свого буття, яке виражається в свідомості єдності переживання і знання. Свідомість не тільки знання, а й відображення – рефлексія буття, практичне ставлення до нього суб'єкта» [4, с. 340]. Тоді «людина стає суб'єктом своєї діяльності в повному сенсі слова, оскільки свідомо виділяє себе з навколишнього і співвідносить себе з ним. Саме в тому і полягає своєрідність, що вона є і

реальною стороною буття і його відображенням – єдністю реального й ідеального»[4, с. 345].

Пошук у своїй діяльності таких орієнтирів, які стануть інструментом формування пізнавальної потреби в спрямованості і стійкості професійних інтересів протягом усього життя, по-перше, супроводжується розумінням і прийняттям вимог у кожній окремій ситуації. По-друге, розумінням і прийняттям своїх власних почуттів і думок на рівні «я» і «не я». При включенні цього механізму суб'єкт бачить щось, що належить зовнішньому світові, і може відокремити це щось від самого себе, не приписуючи оточенню свої власні думки і почуття. Це дозволяє людині брати відповідальність за будь-який свій вибір, «актуалізувати» свій досвід відповідно до вимог ситуації, переходити від зовнішнього локусу контролю до внутрішнього й навпаки.

У кожній культурі й у кожному суспільстві існують моделі ідеальної, успішної людини, гідного способу життя, від яких залежить матриця цілепокладання в професійній та освітній діяльності. Нині розуміння сутності людини як вільної, здатної до реалізації свого власного життєвого проекту ускладнює пошук, відбір та оцінку стандартів освіти. З іншого боку, зростання значення мислєдіяльності, конкурентоспроможності, підприємливості та самостійності особистості фахівця-професіонала обумовлює переродження ролі набутих знань – отримані знання повинні стати не метою, а засобом успішного соціально-професійного функціонування.

Гнучко адаптуватися в швидкозмінних життєвих ситуаціях, самостійно здобувати необхідні знання, застосовуючи їх на практиці для розв'язання різноманітних особистісно-професійних проблем – головна мета сучасної освіти. Адже «навчання – це не механічна передача знань від педагога до учня, а перш за все – це уроки мислення, де в учнів відбувається емоційне пробудження розуму» [5, с. 158]. Щоб освіта виконувала свої функції, вона повинна відповідати вимогам часу, а людина повинна стати суб'єктом своєї діяльності на основі самопроекування, саморозвитку та самоствердження. Саме так формується професійна позиція особистості, яка стає інновацією, позицією творця.

Література:

1. Груць Г. Ціннісні аспекти вищої педагогічної освіти. Вища освіта України №3 (додаток 1) 2009 р. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». К.: Гнозис, 2009. С. 160 – 162.
2. Карпенко І. М. Духовний ідеал ноосфери і катарсисна сутність виховання. Педагогіка і психологія. 1998. № 2. С. 50 – 51

3. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Харків : Фоліо, 2019. 253 с.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 2013. 720 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Київ : Радянська школа, 1980р. 719 с.
6. Франкл В. Воля к смыслу. М.: Апрель-Пресс: ЕКСМО – ПРЕС, 2000. 368с.
7. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог в концтаборі. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 160 с.
8. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 192 с.
9. Ушинський К. Д. Вибр. пед. тв.: В 2 т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. С. 113, 197.

Вікторія ГЕВКО

кандидат історичних наук, доцент

Мар'яна ЛЮБІНЕЦЬКА

*кандидат філологічних наук, асистент,
Тернопільський національний педагогічний університеті
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

До основних завдань, які ставить перед собою заклад вищої освіти, відносимо не лише провадження освітньої та наукової діяльності, але й формування та утвердження в студентів моральних цінностей, громадянської позиції, відповідальності, вміння вільно мислити й самоорганізовуватися в сучасних умовах. Розвиток інформаційних технологій, карантин, запроваджений через пандемію COVID-19, актуалізували проблему модернізації системи освіти, яка знайшла своє відображення в концепції дистанційного навчання. Світ стрімко змінюється: спостерігаємо глобальну тенденцію навчання в режимі онлайн. Перед усіма учасниками освітнього процесу постають нові виклики. Чинник дисципліни принципово змінюється від домінанти «зовнішньої» (влада/авторитет викладача), до домінанти «внутрішньої» (самодисципліна), а чинник соціалізації змінюється чинниками Soft Skills. В умовах дистанційної освіти ускладнюється процес регулювання академічної доброчесності. Саме тому ця проблема є важливою та актуальною.

Сучасні технології надають багато можливостей, однак потрібно вміти адаптуватися в масиві інформації, вміти правильно і коректно працювати з